

Koruma-Kentleşme Döngüsünde Zamana Bir Yolculuk: Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi Örneği*

Zeynep Rabiye ARDAHANLIOĞLU¹, Yahya BULUT²

ÖZET: Son yıllarda yaşanan sosyo ekonomik gelişmelerle birlikte kent hayatı daha önemli hale gelmiştir. Kentleşme hareketlerinin doğal doku üzerinde meydana getirdiği tahribat ve baskılar zaman zaman istenmeyen ve geri dönüşü mümkün olmayan sonuçlara sebep olmaktadır. Günümüzde korunan alanlarda bu durumdan nasibini almaktadır. Bu çalışmada bir koruma bölgesi olan Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde yaşanan kentleşmenin etkileri eski fotoğraflar ve röportajlar üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında temin edilen eski fotoğraflarla kentleşme hareketlerinin nasıl şekillendiği görsel olarak ortaya konmuş ve yapılan röportajlarda bu değişimlerin etkileri belirlenmiştir. Bir koruma alanı olan bölgede koruma-kullanma dengesinin sağlanması ve koruma statüsünün devamının sağlanması için yapılacak imar planları ekolojik temele dayandırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Koruma, kentleşme, özel çevre koruma bölgesi, Fethiye-Göcek.

A Journey Through Time in The Conservation-Urbanization Cycle: The Example of Fethiye-Gocek Private Environmental Conservation Area

ABSTRACT: The A with the socio-economic developments that have happened in the recent years, urban life has become ever more important. The constraints and damage on the fabric of nature that urbanization causes sometimes brings undesirable and irreversible consequences. Even the conservation areas get their share of this today. In this study, the effects of urbanization on Fethiye-Gocek Private Environmental Conservation Area has been evaluated through old photographs and interviews. The urbanizations effects have been shown visually with photographs that have been gathered as part of the research and the effects of these changes have been identified through the interviews. To ensure a balance in the conservation of the area and continue the conservation status of the area, new zoning plans should be based on ecological foundation.

Keywords: Conservation, urbanization, special environmental conservation area, Fethiye-Gocek.

¹ Zeynep Rabiye ARDAHANLIOĞLU (0000-0002-5571-1008), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye A.S.M.K. Meslek Yüksekokulu, Muğla, Türkiye

² Yahya BULUT (0000-0003-0255-1001), Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Erzurum, Türkiye

Sorumlu yazar/Corresponding Author: Zeynep Rabiye. ARDAHANLIOĞLU, zeyneprb@mu.edu.tr

* Bu çalışma "Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi'ndeki Alan Kullanım Değişimlerinin Ekolojik Planlama Kapsamında Değerlendirilmesi" başlıklı Zeynep RABİYE ARDAHANLIOĞLU'nun doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Doğal ve kültürel miras değerleri paha biçilemez en önemli varlıklardır. Bu varlıkların herhangi bir nedenle yok olmaları tüm dünya için miras kaybı anlamına gelmektedir. Koruma kavramı, kaynak değerlerinin zaman içinde yok olmasını önlemek ve sürdürülebilirliğini sağlamak için geliştirilen ve optimum kullanım yöntemlerini belirleyen önlemler bütünüdür (Gül ve Şahin, 2010). IUCN (2011)'e göre, içerdiği ekosistemler ve kültürel değerlerle birlikte doğanın uzun vadede korunması için ayrılan, yasalarla ya da geçerli diğer araçlarla yönetilen coğrafi alanlara korunan alan denmektedir (Güneş, 2011). Türkiye’de korunan alanlar Milli Parklar dışında tabiatı koruma alanları, peyzaj koruma alanları, tabiat parkları, tabii, arkeolojik ve kentsel sitler, biyogenetik rezervler, biyosfer rezerv alanları, sulak alanlar ve özel çevre koruma bölgeleri adı altında değişik statülerde korunmaktadır (Anonim, 2017). Son yılların en önemli gelişmelerinden biri olarak görülen kent ve kentleşme, insanın gelişimini etkileyen unsurlardan biri olmuştur (Karakaş, 2001). Kentleşme ve kentsel kimlik olgusunun araştırılmasında sosyoekonomik ve demografik faktörler incelenirken “doğal çevre bileşenleri” ihmal edilmektedir (Karadağ ve Koçman, 2007). Kentsel alanların genişlemesi birçok çevre sorunlarına yol açmakta ve ormanlar, su kaynakları ve kentsel alanları çevreleyen alanlar üzerinde baskı oluşturmaktadır (Akseki ve Meşhur, 2013).

Fethiye-Göcek ÖÇKB, denize olan kıyısı ve farklı coğrafi özelliklerinden dolayı birçok doğal kaynak değerine sahiptir. İlçe sınırlarının 816.02 km²'si ilçenin sahip olduğu doğal kaynak değerleri açısından 1988 yılında Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilmiştir.

Özel Çevre Koruma Bölgeleri; ülke ve dünya ölçeğinde önemi olan çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı alanlar ile doğal güzelliklerin ileriki nesillere ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapıldığı alanlardır. Bu çalışmada bir koruma bölgesi olan Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi’nde yaşanan kentleşmenin etkileri eski fotoğraflar ve röportajlar üzerinden değerlendirilerek bölgedeki kentleşme

hareketlerinin doğal doku üzerinde oluşturduğu baskılara değinilmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

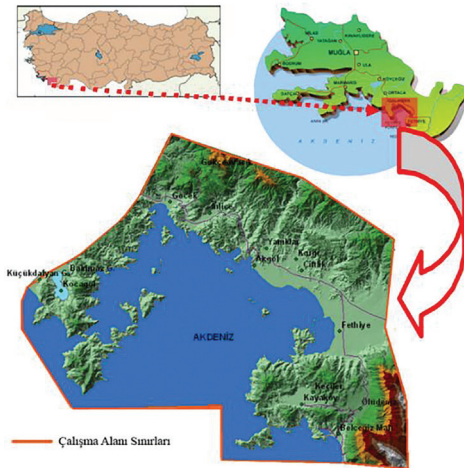
Materyal

Muğla ilinin güneydoğusunda, Teke yarımadasının batı kesiminde yer alan Fethiye-Göcek ÖÇKB, kuzeyde Denizli ve Burdur illeri, doğuda Antalya ili, güneyde Çayağzı, batıda Kapıdağ Yarımadası ile sınırlanmıştır. Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi’nin büyüklüğü 816.02 km² olup, 345.02 km² deniz alanı ve 471 km² karasal alandan oluşmaktadır (Anonim, 2010). Barselona Sözleşmesi gereğince Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilen bölge aynı zamanda sit alanıdır (Şekil 1).

Yöntem

Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi’nde yaşanan kentleşme hareketinin tarihsel süreç içerisinde nasıl gerçekleştiğini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma üç aşamadan oluşmaktadır. Çalışmanın ilk aşamasında literatür taraması yapılarak yazılı ve görsel kaynaklara ulaşılmıştır. Eski resimlere ait görsel kaynaklar internet erişimi üzerinden ve Fethiye Belediyesi arşiv görüntülerinden temin edilmiştir.

Çalışmanın ikinci aşamasında Bölge’de üç önemli yerleşim birimi olan Fethiye, Göcek ve Ölüdeniz’in tarihsel süreç içerisindeki kentleşme hareketleri ayrı ayrı ele alınmıştır. Her bir yerleşim biriminde yaşları 40-85 arasında değişen rastgele seçilmiş 50 kişi ile 2014 yılı Haziran ayında birebir görüşme yapılarak Bölgede yaşanan değişimler hakkında röportaj yapılmıştır. Röportajda genel olarak iki konu üzerinde durulmuştur. Bu konulardan ilki, “Bölgenin koruma bölgesi olarak ilan edildiği 1988 yılından günümüze kadar bölgede kentleşme hareketlerinde nasıl bir değişim yaşandığı ve bu değişimde önemli faktörlerin neler olduğu” dur. Diğer konu ise “Bölgeye verilen özel çevre koruma statüsünün bu değişimi nasıl etkilendiği ve eğer var ise olumlu veya olumsuz sonuçları” üzerinedir. Çalışmanın son aşamasında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Şekil 1. Çalışma alanının konumu

BULGULAR VE TARTIŞMA

Fethiye Bölümü; Antik çağlardaki adı Telmessos olan Fethiye 1284 yılında Menteşeoğullarına, 1424 yılında Osmanlı topraklarına katılmış 1922 yılında ise Muğla iline bağlanmıştır. 1934 yılında Şehit Pilot Fethi Beyin anısına ilçeye «Fethiye» adı verilmiştir (Anonim, 2017a). Fethiye'ye ait ilk görseller 1800'li yılların başında resmedilen gravürlerdir. Bu gravürlerden göze çarpan ilk detay o yıllarda denizin kıyı kesiminde

bulunan Telmessos amfi tiyatrosunun bulunduğu bölgenin günümüzde doldurulmuş olmasıdır. Tarihin en eski çağlarına ışık tutan bu tarihi eserin üst tarafında görülen yapılaşmalar tarihi dokuyla uyuşmamaktadır (Şekil 2). Yine bu duruma benzer bir şekilde bugünkü konumu Fethiye Turizm Tanıtım Eğitim Kültür ve Çevre Vakfının hemen yanında olan su sarnıcının da etrafının neredeyse tamamen deniz olduğu ve günümüzde bu alanların doldurulduğu görülmektedir (Şekil 2).

1809 (Fethiye Belediyesi arşivi)

2014 (Anonim, 2014a)

1900 (Fethiye Belediyesi arşivi)

2015

Şekil 2. Telmessos Tiyatrosu ve Su Sarnıcı'ndaki değişimler

Türkiye'nin birinci derece tehlikeli deprem kuşağı içinde yer alan Fethiye'de 24 Nisan 1957 tarihinde meydana gelen depremde kentin büyük bir kısmı, özellikle konut bölgeleri yıkılmıştır. 1957 depreminden sonra yeniden yapılaşma süreci başlamış ve o dönemde

kent Karagözle Mahallesi'nden başlayarak, ticari merkez ve konut bölgesi olmak üzere iki bölgeden oluşan bir anlayışla planlanmıştır (Sönmez ve Sönmez, 2013) (Şekil 3).

1975 (Fethiye Belediyesi arşivi)

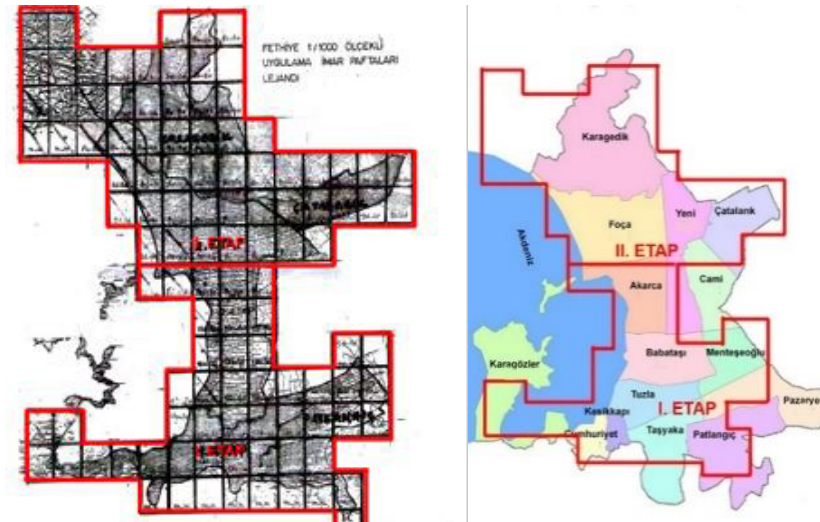

2010 (Can, 2010)

Şekil 3. Karagözler Mahallesi'ndeki değişim

Fethiye genelinde 1980 yılı sonrasında ise hızlı bir yapılaşma süreci başlamıştır (Dinç, 2005). Karagözler Mahallesi'nden başlayan kentleşme süreci Özel Çevre Koruma Kurumu tarafından yaptırılan imar planları ile şekillenmeye başlamıştır. 1991 yılında gerçekleştirilen

Fethiye II. Etap uygulama imar planı ile kent gelişmesi ova tabanının kuzey ve kuzeydoğu yönlerinde genişlemeye devam etmiş, böylece ova tabanına yayılan kentleşme hareketi hız kazanmaya başlamıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Fethiye kent merkezi imar etapları

Günümüzde Fethiye ovasında oldukça yoğun bir yapılaşma faaliyeti mevcuttur. Ayrıca ovanın kıyı yakını kesimlerindeki sulak-bataklık sahalar, drenaj ve

dolgu çalışmaları ile önemli ölçüde ortadan kaldırılmış ve yerleşime açılmıştır (Şekil 5).

1937 (Fethiye Belediyesi arşivi)

2010 (Can, 2010)

1940 (Fethiye Belediyesi arşivi)

2014 (Anonim, 2014b)

Şekil 5. Ova tabanı ve sahil bandından görünüm

Bölgeye Özel Çevre Koruma Statüsünün verilmesi ve buna bağlı olarak planlanması sonucunda büyük sermaye grupları bölgede yatırım yapmış, tatil köyleri, otel ve moteller inşa edilmiştir. Ayrıca 2000'li yıllarda 4916 Sayılı Yasa ile yabancılara taşınmaz satışının kolay hale gelmesiyle Fethiye'de de yabancıların mülk edinme süreci hız kazanmıştır (Dinç, 2005). Bu

bağlamda, özellikle Çalış Plajı ve civarında yabancılara önemli sayıda konut kiralanmıştır (Avcı ve ark., 2008). Çalış Bölgesi bu süreçte kentleşme hareketlerinden en çok etkilenen yerlerden biri olmuştur. Günümüzde de turizm amaçlı değerlendirilen bölgede eski dönemde sulak-bataklık olan alanlar tamamen yapılaşmaya açılmıştır (Şekil 6).

1940 (Fethiye Belediyesi arşivi)

2014 (Anonim, 2014c)

Şekil 6. Çalış bölgesinin farklı tarihlerdeki görünümü

Fethiye’de tarihsel süreç içerisinde kentleşme hareketlerinde nasıl bir gelişme yaşandığı yönünde yapılan röportajlar derlenerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

Fethiye’nin, 1985 yılından önce Anadolu’nun tipik bir kıyı kasabasıyken 1980’li yıllarda medyada Fethiye-Göcek isminin duyulmaya başlamasıyla aile otellerinin kurulmaya ve turizm gelişmeye başladığı, tarım ön plandayken hızlı bir yapılaşma süreci başladığı ifade edilmektedir.

Yeşil alanların azaldığı, kıyı bantlarının ticari alanlar olduğu, bazı imar uygulamalarında keyfiyetten ve siyasetten kaynaklanan olumsuzluklar sonucunda hızlı ve çarpık yapılaşmalar ile şehirde bir doku oluşmadığı açık yeşil alanlara çok az yer verildiği belirtilmiştir. Kentleşme hareketleri 1985-2000 yılına kadar kent Çalış mevkiisine, 2000 yılından sonra da Taşyaka-Patlangıç mahallelerine doğru yayılmış, 2010 yılından sonra da imar için açılacak arazilerin azalmasıyla, yamaçlara doğru kentleşme başladığı belirtilmektedir.

Turizm sayesinde toprakların değer kazanması ile serası olan birçok kişi daha kolay para kazanmak adına birçok tarım alanını turizme dönüştürdüğü veya kat karşılığı arsalarını çok katlı binalara çevirdikleri belirtilmektedir. Ayrıca turizmin geleneksel yapıyı zedelediği özellikle gençleri olumsuz etkilediği yönünde görüşler bildirilmiştir.

Özel çevre koruma statüsünün kentleşme hareketlerini nasıl etkilediği konusundaki görüşler ise şu şekildedir; Özellikle sulak alanların inşaata açılmış olması bir olumsuzluk olarak görülmektedir. Ancak Özel Çevre Koruma ile kıyıların yağmalanmasının önlenmiş oluşu, liman ve çevresindeki tarihi dokunun

korunması, kentleşmenin yavaşlayarak çok katlı binalara izin verilmemesinin olumlu bir durum olduğu ifade edilmektedir.

Göcek Bölümü; Eski çağlardaki adı Daidala olan Göcek, Fethiye ve Dalyan arasında kalmış bir Likya yerleşimidir. Göçerlerin yerleşik düzene geçmesiyle Göcek adını alan belde 1989 yılına kadar muhtarlıkla yönetilmiş ve sonrasında belediye örgütlenmesi kurularak belde olmuştur. Göcek’te de kentleşme hareketlerinin 1980’li yıllarda başladığı görülmektedir. 1980’li yıllarda küçük ve sessiz bir köy olan Göcek, Türkiye’deki turizm bilincinin gelişmesiyle keşfedilmiş ve bu tarihten sonra hızla büyümüş ve bölgedeki önemi artmıştır (Anonim, 2014).

Göcek halkının yaşam akışını değiştiren en önemli aşama turizmdir. Dalaman’a hava limanının yapılmasıyla birlikte tanınırlığı da artan Göcek’in o dönemde köy olması, altyapı yetersizliği ve turistik herhangi bir tesisin bulunmayışından dolayı taleplere cevap verilememiş bu sebeple insanlara evlerini pansiyon, restoran veya eğlence yeri yapmaya başlamıştır (Anonim, 2014).

Göcek’in etrafında dik Toros Dağları’nın bulunmasından dolayı sınırlı bir araziye sahiptir. Coğrafi konumunun getirdiği avantajla sakin ve korunaklı bir liman işlevi gören Göcek Körfezinde birçok koy vardır. Bu özelliği ile Göcek, özellikle yat turizmi açısından uluslararası alan-da da ilgi çeken bir turizm beldesi olarak tanınmaktadır (Top ve ark., 2013). Göcek’te de yapılaşma faaliyetleri Fethiye’de olduğu gibi ova tabanından başlamıştır. Ova tabanındaki çoğu tarım arazisi yerleşime açılmıştır. Günümüzde ise ova tabanının neredeyse tamamen dolmasından dolayı yapılaşma orman alanlarına doğru kaymaktadır (Şekil 7).

1930 (Anonim, 2014d)

2014 (Anonim, 2014e)

Şekil 7. Göcek farklı tarihlerdeki görüntüleri

Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin Göcek bölümünde yapılan görüşmelerden ortaya çıkan sonuçlar ise şu şekildedir;

Göcek'te kentleşme hareketlerini en çok turizmin etkilediği ifade edilmektedir. Ayrıca, pansiyonculukla başlayan turizm hareketlerinin butik apart otellerle devam ettiği, daha çok yat turizminin geliştiği, halkın deniz işleriyle uğraşmaya başladığı, gençlerin ise ilköğretimi bitirdikten sonra teknelerde çalışmaya başladıkları ifade edilmiştir.

Turizmin ön plana çıkmasıyla ve özellikle 2000 yılı sonrası arazi fiyatlarındaki ciddi artışlarla beraber Göcek'te hayatın tamamen değiştiği, ev kiralarnın arttığı ve birçok apart otelin inşa edildiği belirtilmektedir. Turizmin gelişmesi ile insanların maddi ve manevi olarak değiştiği ve halkın birçoğunun turizme yönelerek kendi kültürlerinden uzaklaştıkları ifade edilmektedir.

Göcek'te yat turizminin önem kazanmasıyla birçok kişinin arsalarını o döneme göre yüksek fiyatlarla satarak daha sonra sattıkları yerlerde hizmetçi, şoför, bahçıvan olduklarını, gelişen yat turizmi ile birlikte maaşların yüksek olması ve kolay iş imkanı sunmasından dolayı gençlerin eğitimlerini devam ettirmek yerine teknelerde çalışmaya başladıkları belirtilmiştir.

Tarım alanlarının yapılaşmaya başladığı, betonlaşmanın arttığı, tarım ve hayvancılığın azalarak üretimden tüketime geçildiği ve hatta yabancı turistlerin şikâyetinden ötürü Göcek'te harman dövülemez olduğu

ifade edilmektedir. “Ne köy ne kent durumundayız”, “kendi köyümüzde yabancılaştık” ifadeleri ise dikkat çeken ifadelerdir.

Özel çevre koruma statüsünün değişimi olumlu etkilediği, çok katlı binaların yapımını önlediği, ancak denizlerin kirlenmesini önleyemediği, önceden denize girilen yerlerde şimdi denize girilemez olduğu da belirtilmektedir. Marinaların kurulmasıyla yerli halkın sahilde oturabileceği alanlar azalarak sadece teknesi olan zenginlerin girdiği yerlere dönüştüğü belirtilmektedir.

Göcek'te yapılan görüşmelere göre, Göcek'teki kentleşme hareketlerini en çok turizm faaliyetlerinin etkilediği ve bölgede yaşayan yerli halkın yaşam tarzının değişmesinde de en önemli faktörün turizm olduğu görülmektedir.

Ölüdeniz Bölümü; Ölüdeniz, Fethiye'nin en gözde turizm merkezi olması ile bilinmektedir. Ölüdeniz'in turizm amaçlı kullanışı yöreye yabancıların gelişinin başladığı 1980-1990'lı yıllara rastlamaktadır. Ölüdeniz bölümü, Hisarönü, Ovacık, Belcekız ve Kayaköy mahallelerinden oluşmaktadır. Ovacık ve Hisarönü'nde yabancıların mülk edinme süreçleri de 2000'li yıllarda daha da hızlı gelişmiş ve bu yerleşim birimlerinde apart oteller ve pansiyonlar inşa edilmiştir. Ölüdeniz Tabiat Parkı'nın da sınırları içerisinde bulunduğu Belcekız Mahallesi düz bir ovada yer almaktadır. 1960'lı yıllarda tarım amaçlı kullanılan bu alan günümüzde tamamen yapılaşarak turizm amaçlı kullanıma açılmıştır (Şekil 8).

1960 (Fethiye Belediyesi arşivi)

2014

Şekil 8. Belcekız Mahallesi ova tabanındaki yoğun yapılaşma

Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin Ölüdeniz bölümünde kentleşmenin tarihsel süreç içerisinde nasıl bir gelişme yaşadığı yönünde yapılan görüşmelerde belirtilen ifadelerden ortaya çıkan sonuçlar ise şu şekildedir;

Ölüdeniz'in doğal ve turistik değerinin 1980-1990'lı yıllardan sonra anlaşılmasının ardından bölgeye yerli ve özellikle yabancı turist ziyaretlerinin arttığı ve talep doğrultusunda pansiyon, otel, tatil köyleri gibi turistik tesislerin inşa edilmeye başlandığı belirtilmektedir. Bunun sonucunda plansız ve çarpık yapılaşma nedeniyle verimli toprakların kaybedilmesi bölgede yaşanan olumsuz gelişmeler olarak ifade edilmektedir.

Ölüdeniz'de aşırı, düzensiz ve plansız yapılaşma, alt yapı yetersizliği, sağlık ve güvenlik problemlerinin kimliksiz bir turizmin oluşmasına neden olduğu, Ovacık ve Hisarönü'nde otelciliğin geliştiği, villa-site tipi inşaatların arttığı belirtilmektedir.

Babadağ'ın 1992 yılından itibaren yamaç paraşütü amacıyla kullanılması Ölüdeniz'in tanınırlığının daha da artırdığı belirtilmektedir.

Ölüdeniz, 1988 yılından sonra Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Alanı'nın önemli bir parçası olmasına rağmen, hak ettiği değeri görmediği belirtilmektedir.

Ölüdeniz'de doğa ve doğa sporları turizminin, hava ve su sporları turizminin, arkeoloji ve ekoturizmin ön plana çıkarılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Özel Çevre Koruma Statüsünün çok katlı yapılaşmayı ve kıyı tahribatını önemli ölçüde engellediği belirtilmektedir.

Özel Çevre Koruma statüsünün belirli bölgelerin doğal yapılarının korunması amaçlı faaliyetlerin desteklenmesi ve buralarda yapılaşmaya izin verilmemesini sağladığı, bir dereceye kadar kentleşme ile doğal varlıklar arasında sınır çektiği ifade edilmektedir.

Ölüdeniz'de yapılan görüşmelere göre Ölüdeniz bölümünde kentleşme hareketlerini belirleyen en önemli faktörün turizm olduğu görülmektedir. Özel çevre koruma statüsünün bölgeyi olumlu olarak etkilediği görülmektedir.

SONUÇ

Son yıllarda hızla artan dünya nüfusunun kentleşmenin de daha hızlı bir şekilde gelişmesine

sebepe olmuştur (Akseki ve Meşhur, 2013). İnsan aktivitelerinin ve yanlış müdahalelerin doğal doku üzerindeki tahribatları büyük ölçülerde olabilmektedir (Bruna et al., 2013; Janda et al., 2014; Cervenka et al., 2014). Arazi örtüsünde ve doğal dokuda meydana gelen değişimler doğrudan ekosistemleri etkilediği için son zamanlarda önemli konulardan biri haline gelmiştir (Foley et al., 2005; Verburg et al., 2009).

Günümüzde Türkiye'de yerleşmeler özellikle ova ile orta eğimli plato birimlerinde toplanmıştır. (Ünalı ve ark., 2014). Kentsel yayılım hareketlerinin arazi yapısı ile uyumsuz gelişmesi yakın gelecekte birçok sorunu beraberinde getirecektir (Özşahin, ve ark., 2011). Bu durumun olumsuz sonuçları şimdiye kadar yapılmış birçok çalışmada görülebilmektedir. Afyon ve Adana'da tarım toprakları sanayi alanları oluşturma ve kentleşme amacı ile kullanılmıştır. (Yılmaz, 1998, Kara, 2009). Konya kentinde de kenti çevreleyen önemli miktardaki tarım toprağı son 50 yıl içerisinde kentsel yayılmanın etkisiyle yapılaşmaya açılmıştır (Akseki ve Meşhur, 2013). Ankara'daki arazi kullanımının zaman içindeki gelişimi ve değişimi sonucunda tarım toprakları olumsuz etkilenmiştir (Sezgin ve Varol, 2012) Bursa Ovası'nda ve Amasya'da çeşitli nedenlerden dolayı ovada yer alan tarım alanları amaç dışı kullanılmıştır (Ünalı ve ark., 2014, Şenol, 2014). Balıkesir Ovası'nda kentin çekirdek yerleşmesinin ova ile plato yüzeyleri arasındaki geçiş sahasını oluşturan yamaçlar üzerinde kurulduğu, genişleme sürecinde ova ve plato yüzeylerinin de yerleşmelere açıldığı görülmüştür (Cürebal ve ark., 2008).

Kentleşme baskısının önemli bir örneğinin yaşandığı, Akdeniz'in kıyı kesiminde yer alan ve Türkiye'nin ilk özel çevre koruma bölgesi olan Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi, korunan bir alan olmasına rağmen ülkenin kıyı kesiminde yer almasının da etkisi ile özellikle son yıllarda kentleşme ve turizm baskısından etkilenmiştir. Fethiye'nin ova tabanı tamamen alüvyon birikintilerinden oluşmuş verimli toprakları bünyesinde barındırmaktadır. Fethiye Ovası, tarım için son derece uygun bir alanken kentleşme ova tabanında yayılmıştır. Göcek'te özellikle koylarının güzelliğinin ün kazanmasıyla özellikle yat turizmi gelişmeye başlamıştır. Göcek'te, bu süreçten sonra tarım alanları Fethiye'de olduğu gibi yerleşim alanlarına dönüşmeye başlamıştır. Ölüdeniz'de özellikle 1990'lı yıllarda Hisarönü ve Ovacık'ta birçok yer hızla yerleşime açılmaya başlamış ve bu beldelerde de tarım

alanı olarak kullanılan alanlar yerleşim alanlarına dönüşmüştür. (Ardahanlıoğlu, 2014).

Statüsü her ne olursa olsun etkin bir korumadan bahsedebilmek, geleceğe dönük olarak gerçekleştirilen planlamalarla olabilmektedir. İmar planları yapılırken ekolojik şartlar da planlamaya katılmalı ve bu alanların taşıma kapasiteleri belirlenmelidir. Bölge’de daha etkin bir korumanın sağlanabilmesi için aşağıda belirtilen durumlar göz önüne alınmalıdır;

Bölge’de eşsiz doğal kaynak değerleri, nesli tehlike altında olan türler ve endemik türler hem tür bazında korunmaya alınmalı hem de buldukları bölgelerde zonlama sistemi kurularak tampon bölgeler oluşturularak mutlak surette korunmalıdır.

Ölüdeniz Tabiat Parkı sınırları içerisinde kalan lagün ve çevresi mutlak surette korunmalı yapılaşmaya açılmamalıdır. Tabiat Parkı’nın taşıma kapasitesi belirlenerek kullanıcı yoğunluğu denetlenmelidir.

Mevcut tarım alanları ve orman arazileri mutlak surette korunmalıdır.

Göcek Koyları için gerekirse deniz koruma alanı statüsü getirilerek korunmalıdır. Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi’nde yaşayan halk için

bilinçlendirme ve duyarlılığı artırma yönünde eğitimler düzenlenmeli ve bölgede ekoturizm faaliyetleri artırılmalıdır.

Bölge’nin değişim süreci beşer yıllık dönemlerde izlenmelidir.

Koruma statüleri ilan edilirken birçok yasa ve yönetmeliğe dayandırılmakta ancak bu bölgelerde gerçekleşen insan kaynaklı baskılar göz ardı edilmektedir. Önemli bir örnek teşkil eden Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi, birçok değişime sahne olmuş, verimli tarım toprakları ve sulak alanlar yerleşime açılmıştır. Özel çevre koruma statüsü, Bölge’de yaşanan yapılaşmayı önleyememiş ancak yavaşlatmıştır. Çevre Düzeni Planı hedef yılı olan 2025’de öngörülen nüfusun gelecek on yıl içerisinde iki katına çıkması ile kentleşme için ayrılan alanların da iki katına çıkacağı tahmin edilmektedir. Gelecek dönemlerde Bölge’de yeni yerlerin yapılaşmaya açılmasıyla doğal doku üzerindeki baskılar artmaya devam edecektir. Busebepten dolayı Bölge’deki koruma-kullanma dengesinin ve koruma statüsünün devamının sağlanması yapılacak planlama çalışmalarının ekolojik temelli olmasına bağlıdır.

KAYNAKLAR

- Akseki, H., Meşhur, M. Ç., 2013. Kentsel Yayılma Sonucu Yapılaşmaya Açılan Verimli Tarım Alanları: Konya Kenti Deneyimleri. *Megaron*, 8(3): 165-166.
- Anonim, 2010. T. C. Çevre ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı. Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo-Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerler Araştırması, Kesin Rapor. [https://webdosya.csb.gov.tr/db/destek/editordosya/Fethiye_Gocek_Sosyoekonomik_Kesin_Rapor\(1\).pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/destek/editordosya/Fethiye_Gocek_Sosyoekonomik_Kesin_Rapor(1).pdf) (Erişim tarihi 15.03.2016)
- Anonim, 2014. <http://www.csb.gov.tr/gm/tabiat/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=8264>. (Erişim tarihi 15.03.2014).
- Anonim, 2014a. <http://www.fethiyedekal.com/images/telmessos.jpg>. (Erişim tarihi 16.02.2014).
- Anonim, 2014b. <http://www.rehberfethiye.com/haberdetay.php?KId=2669>, (Erişim tarihi 16.02.2014).
- Anonim, 2014c. <http://jusbello.com/fethiye-hakkinda-bilgiler/> (Erişim tarihi 20.02.2014).
- Anonim, 2014d. https://scontent-a-fra.xx.fbcdn.net/hphotos-xfaf1/t1.09/p180x540/1660752_767690419910440_1179213342_n.jpg, (Erişim tarihi 20.02.2014).
- Anonim, 2014e. https://scontent-a-fra.xx.fbcdn.net/hphotos-xfp1/t1.0-9/1238343_10152420980581445_2311848523820237892_n.jpg (Erişim tarihi 20.02.2014).

- Anonim, 2017. 2. Ormanlık ve Su Şurası Korunan Alanların Etkin Yönetimi Çalışma Grubu Raporu.
- Anonim, 2017a. <http://www.dalyanstaremlak.com/mod/gallery/view.php?lang=tr&id=1004&photo=9&title=Mugla-Fethiye-Oludeniz>. (Erişim tarihi 18.04.2017)
- Ardahanlıoğlu, Z.R., 2014. “Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi’ndeki Alan Kullanım Değişimlerinin Ekolojik Planlama Kapsamında Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi (Basılmamış).
- Avcı, M., Avcı, U., Şahin, F., 2008. Sosyal ve Ekonomik Yönüyle Fethiye’ye Uluslararası Yabancı Göçü. Fethiye Ticaret ve Sanayi Odası Yayını.
- Bruna J., Wild, M., Svoboda M., Heurich, M., Mullerova, J., 2013. Impacts and Underlying Factors of Landscape-Scale, Historical Disturbance of Mountain Forest Identified Using Archival Documents. *Forest Ecology and Management*, 305 (2013), pp. 294-305. <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2013.06.017>.
- Can, R., 2010. Fethiye Ovası ve Yakın Çevresinde Doğal Ortam-İnsan İlişkileri. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış).
- Cervenka, J., Bace, R., Svoboda, M., 2014. Stand-Replacing Disturbance Does Not Directly Alter The Succession of Norway Spruce Regeneration on Dead Wood. *Journal of Forest Science*, 60 (10) (2014), pp. 417-424. <https://doi.org/10.17221/43/2014-JFS>.

- Cürebil, İ., Efe, R., Soykan, A., Sönmez, S., (2008). Çanakkale Balıkesir Kent Merkezi Yerleşim Alanı İle Jeomorfolojik Birimler Arasındaki İlişkinin CBS ve UA Yöntemleriyle Belirlenmesi. Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu – 2008, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Troia Kültür Merkezi.
- Foley, J.A., Defries, R., Asner, G.P., Barford, C., Bonan, G., Carpenter, S.R., Chapin, F.S., Coe, M.T., Daily, G.C., Gibbs, H.K., Helkowski, J.H., Holloway, T., Howard, E.A., Kucharik, C.J., Monfreda, C., Patz, J.A., Prentice, I.C., Ramankutty, N., Snyder, P.K., 2005. Global Consequences of Land Use, *Science*, 309 (5734), pp. 570-574, 10.1126/science.1111772.
- Dinç, G., 2005. “Yabancılar Taşınmaz Satışı ve İmar Planları”, *Ege Mimarlık*, sayı 54, s. 6-8.
- Gül, A., Şahin, K.C., 2010. Ülkemizdeki Doğal Sit Alanlarının Mevcut Durumu Analizi. (Bodrum Yarımadası Örneği). III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 20-22 Mayıs 2010, Artvin.
- Güneş, G.(2011). Korunan Alanların Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Katılımcı Yönetim Planları. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt 3, No 1, ISSN: 1309-8020.
- JandaP., Svoboda, M., Bace, R., Cada, V., Peck, J.E., 2014. Three Hundred Years of Spatio-Temporal Development in a Primary Mountain Norway Spruce Stand in The Bohemian Forest, Central Europe. *Forest Ecology and Management*, 330 (2014), pp. 304-311. <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2014.06.041>
- Kara, H., 2009. Çukurova’da Kentleşme ve Sanayileşmenin Tarım Topraklarına Etkisi.
- Karadağ, A., Koçman, A., 2007. Coğrafi Çevre Bileşenlerinin Kentsel Gelişim Süreci Üzerine Etkileri: Ödemiş (İzmir) Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 16, 3-16.
- Karakaş, M., 2001. Tarihsel Gelişim Sürecinde Kent Kısıtlı Tarihsellik Anlayışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı: 1, s.121-132.
- Özşahin, E., Özder, A., 2011. Antakya Şehri ve Jeomorfolojik Birimler Arasındaki İlişkinin Zamansal Değişimi (Hatay). *Fiziki Coğrafya Araştırmaları; Sistemik ve Bölgesel, Türk Coğrafya Kurumu Yayınları*, No:5, 657-680.
- Sönmez, A., Sönmez, İ., 2013. Modernlik Aracı Olarak Deprem Sonrası İmar: Fethiye, Muğla. (http://www.boyutpedia.com/default~ID~1923~aID~69336~link~modernlik_araci_olarak_deprem_sonrasi_imar_fethiye_mugla.html) (Erişim tarihi 25.03.2014)
- Sezgin, D., Varol, Ç., 2012. Ankara’daki Kentsel Büyüme ve Saçaklanmanın Verimli Tarım Topraklarının Amaç Dışı Kullanımına Etkisi. *METU, JFA*, 2012/1, (29:1) 273-288.
- Top, M.B., Yolak, U., Thomas, L., 2013. Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi Göcek-Dalaman Koylarında Tekne Bağlama Sisteminin İşletilmesi Fizibilite Analizi. *Türkiye’nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi*.
- Ünalı, Ü., Aksoy, B., Coşkun, M., Özcan, E., 2014. Yanlış Arazi Kullanımının Kentleşme ve Çevre Üzerine Etkisi (Bursa Ovası Örneği).
- Verburg, P.H., Steeg, J., Veldkamp, A., Willemen, L., 2009. From Land Cover Change to Land Function Dynamics: A Major Challenge to Improve Land Characterization. *J. Environ. Manage.*, 90 (3), pp. 1327-1335, 10.1016/j.jenvman.2008.08.005
- Yılmaz, Ö., 1998. Tarım Alanlarının Amaç Dışı Kullanımı ve Afyon Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*.